

Павлюк Вікторія Ігорівна,
аспірант Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ БАГАТОРІВНЕВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ

Актуальність дослідження питання функціонування зарубіжних систем багаторівневої педагогічної освіти зумовлена необхідністю якнайшвидшої інтеграції України у світовий освітній простір. Процес модернізації системи української вищої освіти, що активізувався на початку ХХІ ст. вимагає, на нашу думку, переосмислення і нових оцінок щодо досвіду організації зокрема канадської багаторівневої педагогічної освіти, а також упровадження у вітчизняну практику позитивних її аспектів.

У зв'язку з цим автором статті обрано за *мету* – охарактеризувати змістовий аспект професійної підготовки майбутніх учителів у Канаді в умовах багаторівневої педагогічної освіти, окреслити можливості застосування канадського досвіду реалізації навчальних програм в українській системі вищої педагогічної освіти.

Сучасна система педагогічної освіти Канади – це різнопланова, проте добре налагоджена галузь. Зауважимо, що Канада розвивалась у безпосередній близькості від США на колишніх (колоніальних) територіях Франції та Великобританії і несе на собі відбиток освітніх систем цих країн. [4, С. 96].

Так, в системі вищої педагогічної освіти США існує три академічних ступеня: бакалавр педагогіки (перший професійний ступінь), магістр педагогіки (другий професійний ступінь), доктор філософії (доктор педагогіки). Перший ступінь присвоюється після 4-х років навчання на факультеті гуманітарних або природничих наук) з одночасною або наступною річною спеціалізацією на педагогічному факультеті (департаменті); другий ступінь – після двох років спеціалізованого практичного навчання; третій ступінь – магістрам після трьох років додаткового навчання, впродовж яких здійснюється дослідження та

готується докторська дисертація [6].

В системі вищої педагогічної освіти Англії (Великобританії) існують такі академічні ступені: бакалавр педагогіки (бакалавр мистецтв у галузі педагогіки), магістр педагогіки, доктор філософії (за спеціальністю «педагогіка»). Причому перший ступінь присвоюється після трьохрічного навчання з 1-2 предметів по обраній спеціальності (один рік навчання на педагогічному відділенні або педагогічному інституті чи університеті та два послідовних роки – професійне навчання); другий ступінь – бакалаврам після магістратури (від 2 до 4 років), де вивчаються предмети спеціалізації; третій ступінь – магістрам після докторантури (від 1 до 6 років: проведення дослідження та захисту дисертації) [2].

У Франції зарекомендувала себе з позитивного боку чотирирівнева система педагогічної освіти, що включає такі ступені: магістр, викладач, викладач вищої кваліфікації, доктор третього циклу. Перший ступінь присвоюється після трьох років навчання (1-річна підготовка до роботи в молодших класах ліцея і неповних середніх шкіл (лісенціат) плюс 2-річна підготовка до викладання в старших класах ліцею (метриз)); другий ступінь – після лісенціату плюс річне стажування зі здачею державного екзамену; третій ступінь – після повного курсу 6-річного навчання в університеті або після 1-річної підготовки вчителів, які мають диплом дворічного університетського циклу (лісенс, метриз); четвертий ступінь – після перого і другого університетського циклу (лісенс, метриз) плюс 1-річна підготовка і отримання диплома підвищення знань (DEA) плюс 2-3 річна докторантура з підготовкою і захистом дисертації [5].

Реалізація освітніх впливів різних країн: США, Франції та Англії (Великобританії) у одній країні, дають унікальну освітню систему, яка є гордістю Канади. Насьогодні вища педагогічна освіта в Канаді являє собою інтегративну багаторівневу систему підготовки вчителів різних спеціальностей, спеціалізацій та профілів. До цієї системи входять: університети (universities), університетські коледжі (university colleges), суспільні коледжі (community colleges) та коледжі системи CEGEP (College d'Etudes Generates et d'Education

Professionnelle) [4,7,8].

Суспільний коледж – це вищий навчальний заклад, який не присуджує ступенів. Університетський коледж – це вищий заклад освіти, що поєднує традиції університету і коледжу. Коледжі системи CEGEP функціонують у франкомовній провінції Квебек і впродовж двох років готують абітурієнтів до вступу в університет. У Канаді університетом називають вищий навчальний заклад освіти, який має право надавати наукові ступені.

Всі вищі педагогічні навчальні заклади надають студентам широкий вибір навчальних програм, дисциплін, курсів, спрямованих на задоволення їхніх інтересів і здібностей та потреби в досягненні відповідного рівня освіти.

На сьогодні канадські університети надають, як у більшості західних країн, три освітньо-кваліфікаційних ступеня: бакалавра, магістра і доктора.

Для отримання ступеня бакалавра (Bachelor's Degree) потрібно навчатися в університеті протягом 3-5 років (залежно від провінції, кваліфікації та здібностей студентів). Після трьох років навчання надається звичайний ступінь (Ordinary Degree), а після чотирьох років – ступінь „з відзнакою” (Honours Degree). Інколи ступінь „з відзнакою” може бути наданий за гарні результати й після третього року навчання.

Щоб стати магістром (Master's Degree) необхідно мати ступінь бакалавра та потрібно провчитися ще якнайменше рік та написати дослідницьку чи практичну дипломну роботу.

Для отримання докторського ступеня (Doctor's Degree) потрібно ще якнайменше три роки навчання і не менше року практичної діяльності у студентському містечку [4].

Для порівняння в Україні згідно із законодавством [1, стаття 6] встановлено такі освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти: молодший спеціаліст (неповна вища освіта), бакалавр (базова вища освіта), магістр або спеціаліст (повна вища освіта). Крім того, після захисту дисертацій здобувачам може присвоюватись науковий ступінь кандидата або доктора наук.

Канадська багаторівнева система вищої педагогічної освіти є гнучкою та ефективною в економічному та педагогічному аспектах. Вона дозволяє

оперативно регулювати підготовку спеціалістів, оскільки студенти самі відповідно до своїх цілей визначають темп, характер, рівень навчання. Характеристичною рисою багаторівневої канадської системи підготовки педагогічних кадрів є те, що вона не веде до однобокого теоретичного та практичного навчання, а спрямована на оперативне задоволення освітніх потреб та особистісної спрямованості студентів.

Сьогодні в більшості канадських ВНЗ для підготовки майбутніх учителів використовуються здебільшого педагогічні навчальні програми двох типів: одночасна (concurrent) та послідовна (consecutive) [8].

Одночасна програма – це така програма, де студент одночасно вивчає академічні та професійні дисципліни протягом усього часу навчання. Ця програма закінчується отриманням ступеня бакалавра освіти. Послідовну програму обирає студент, який вже має університетський ступінь.

У формуванні змісту університетської підготовки майбутніх учителів початку ХХІ ст. спостерігається посилення тенденції до встановлення оптимального науково-обумовленого балансу між дисциплінами різних циклів, теоретичними та практичними блоками (модулями). Намагання наблизити зміст навчальних програм до вимог педагогічної практики та тенденція до інтеграції знань сприяли посиленню міждисциплінарному принципу підготовки канадських педагогів. Це знайшло своє відображення в загальнонауковому блоці (модулі) навчальних програм, де головний акцент ставиться на гуманітарних та соціокультурних аспектах вищої педагогічної освіти.

Спрямованість канадської вищої педагогічної освіти на розвиток професіоналізму майбутніх учителів нерозривно пов'язана з принципами диференціації та індивідуалізації (персоналізації - personal system instruction) навчання.

Відповідно до цих принципів структура навчальних курсів підготовки майбутніх учителів складається з трьох основних різновидів:

1. Академічні або самостійні курси (discrete courses). Традиційно в університетах лекції викладаються з окремих предметів. При викладанні окремого курсу спочатку пояснюють теорію, а потім надають практику;

застосовують також проблемний підхід, що передбачає організацію семінарів і написання робіт на задану тему з метою об'єднати практику з теорією.

2. Інтегровані курси (integrated courses) – це міждисциплінарні курси. У них поєднуються елементи різних предметів.

3. Навчальні модулі (instructional modules). Кожний модуль організований навколо певних об'єктів для яких існують оціночні критерії. Коли студент демонструє певний результат, тоді він переходить від одного модуля до наступного модуля. Для контролю знань в рамках певного модуля вводяться залікові бали – „кредити”. Так, наприклад, щоб отримати диплом бакалавра в галузі освіти при університеті Саскачеван, потрібно за чотири роки навчання набрати 126 кредитів [4].

Загалом навчальні програми професійної підготовки майбутніх учителів у рамках багаторівневої системи педагогічної освіти в Канаді складаються з трьох частин. Найважливішими елементами є: а) загальна підготовка (прослуховування академічних курсів); б) викладання фахового предмета майбутнього вчителя (змістова підготовка полягає у вивченні змісту академічної галузі, в якій майбутній учитель збирається працювати, і у вивченні методики викладання обраного предмета); в) професійна підготовка (охоплює професійні курси і практичну діяльність у школі (педагогічну практику)). Ці складники є обов'язковими, хоча програми в різних університетах країни відмінні між собою. Варто зазначити, що на початку навчання студенти повинні обрати курси для додаткового вивчення та визначитися, яку ланку школи обрати: працювати в початковій, середній школі чи у старших класах.

Розглянемо детальніше найважливіші особливості професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя в Канаді. Насамперед – це процес навчання студентів із психолого-педагогічних дисциплін у науково-дослідній і навчально-практичній роботі. До професійно-педагогічної підготовки входять гуманістичні та поведінкові науки (вступ до педагогіки, загальна педагогіка, порівняльна педагогіка, педагогічна етика), теорія навчання та викладання і практикум. У процесі вивчення цих дисциплін студентів навчають пов'язувати теорію з практикою.

Важливе значення в канадській педагогічній освіті надається міжперсональній комунікації (вчитель – учні, учні – учні), яка висвітлюється у процесі вивчення різноманітних педагогічних проблем. Особлива увага приділяється на розгляд педагогічного процесу як групової взаємодії, на теорію і практику створення гуманістичних взаємин у школі і т.п. Багато уваги приділяється вивченню педагогічного менеджменту.

Майбутні вчителі Канади здобувають ґрунтовні знання та вміння з методики педагогічного діагностування, оцінки інтелектуальних можливостей, індивідуальних особливостей та знань учнів. Вони оволодівають методикою тестування характерологічних особливостей та інтелектуального рівня дитини, розглядають альтернативні параметри оцінки знань та методики їх визначення. Для діагностування та збереження цих даних майже завжди використовується комп'ютер.

Щодо вивчення педагогіки, то потрібно відмітити, що цей курс вивчається не як самостійна дисципліна, а лише окремі її елементи. Педагогічні проблеми розглядаються переважно у психологічному контексті. Студенти прослуховують такі курси, як „Педагогічна психологія”, „Розвиток дитини”, „Психологія й освіта обдарованих дітей” тощо.

Зазначимо, що в українських педагогічних закладах освіти вивчення психолого-педагогічних дисциплін також є необхідним компонентом професійної підготовки майбутнього вчителя [7]. До навчальних програм включаються такі психолого-педагогічні курси як „Теорія і історія педагогіки”, „Основи педагогічної майстерності”, „Психологія”, „Педагогічний менеджмент”, „Порівняльна педагогіка” тощо. Ці предмети надають студентам дуже глибокі теоретичні знання психолого-педагогічних дисциплін, але, на наш погляд, існує певний розрив теорії і практики. Викладання цих предметів спрямоване, здебільшого, на засвоєння матеріалу, і недостатньо спрямоване на розвиток критичного мислення студентів. Канадських же студентів, на відміну від українських, навчають критично ставитися до матеріалу, який вони вивчають, вільно висловлювати свої думки, ставити запитання.

Ще однією характерною (і позитивною, на наш погляд) рисою

багаторівневої вищої педагогічної освіти Канади є інтернаціоналізація навчальних програм студентів педагогічних факультетів. Автори канадських програм виходять із того, що їхня країна багатокультурна, тому педагогічна освіта не мислиться без культурологічного підґрунтя. У зв'язку з цим передбачається озброєння студентів знаннями й розумінням культур тих народів, що складають населення країни, вмінням спілкуватися з учнями – представниками цих культур, ураховувати їхні особливості у своїй педагогічній діяльності [2].

Негативним фактором у канадській педагогічній освіті ми вбачаємо дрібність педагогічних курсів, що, на наш погляд, не сприяє створенню комплексного та системного уявлення студентів про педагогічну діяльність.

Загалом, у процесі здійснення порівняльного аналізу викладання психолого-педагогічних дисциплін у педагогічних закладах Канади та України, ми дійшли висновку, що у двох країнах спільним є те, що програми педагогічної освіти вчителів є дуже важливою передумовою підготовки висококваліфікованих педагогів до плідної професійної діяльності. З'ясовано, що програми з підготовки майбутніх учителів у Канаді в рамках системи багаторівневої вищої педагогічної освіти передбачають загальну підготовку, викладання фахового предмета майбутнього фахівця, професійну підготовку (вивчення психолого-педагогічних дисциплін і практична діяльність у школі) і педагогічну практику. Такі ж самі компоненти входять до системи підготовки вчителя і в Україні. Водночас, на підставі порівняльного аналізу університетської освіти, було виокремлено деякі їх подібності й відмінності, позитивні сторони та недоліки. Так, програми підготовки вчителів Канади мають ознаки, що позитивно впливають на формування педагогічної майстерності: варіативність, елективність, індивідуалізація, культурологічна та практична орієнтація змісту програм, інтернаціоналізація. Значну роль у процесі формування професійної майстерності на факультетах освіти Канади відіграє організація педагогічної практики. Педагогічна практика на освітніх факультетах канадських університетів чітко спланована й організована, має комплексний характер і структурованість; спостерігається тенденція до

постійного розвитку і вдосконалення педагогічної практики з урахуванням сучасних освітніх технологій, наявність певних критеріїв оцінювання роботи майбутніх учителів у процесі проходження педагогічної практики, що сприяє більш чітким вимогам до практичної діяльності студента та об'єктивній оцінці його роботи.

В українських же програмах спостерігається певний розрив теорії і практики, застосування здебільшого традиційних методів викладання; процес навчання передбачає засвоєння теоретичного лекційного матеріалу і обмежує розвиток критичного мислення студентів та їхньої самостійної роботи; переважає авторитарний стиль викладання. В цьому плані для української вищої школи позитивним досвідом реалізації навчальних програм для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів у Канаді виступає те, що студентам пропонується дуже широкий вибір предметів психолого-педагогічного курсу, і ці предмети мають практичну спрямованість.

Таким чином, формування змісту підготовки майбутніх учителів у Канаді завжди співвідноситься з освітніми вимогами, які ставляться сучасністю перед педагогічними кадрами. Причому канадська вища педагогічна освіта в рамках багаторівневої системи постійно вдосконалюється та модернізується і вивчення та використання досвіду її функціонування є надзвичайно корисним для збагачення української вищої педагогічної освіти.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» // ВВР України, 2002. - №20, ст.134 (із наступними змінами).
2. Андреева Г.А. Инновационные процессы в содержании педагогического образования в Англии // Педагогіка. – 2003. –№6. – С. 97-102.
3. Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED – 97: International Standart Classification of Education / UNESCO, Paris).
4. Келли Дж., Данко Р., Корзинский Е. Образование в Канаде: современное состояние и тенденции развития // Педагогика.–2000.–№1.–С.93–100.
5. Максименко А.П. Система освіти Франції. Реформування у другій половині

XX століття // Гуманізація навчально-виховного процесу. — Слов'янськ, 1998. — Вип.3. — С.139–143.

6. Мукан Н.В. Система неперервної професійної педагогічної освіти США // Наука і сучасність. — К., 2007. — Т.59. — С.90–100.
7. Руснак І.С. Україна — Канада: інтеграційні процеси в галузі освіти // Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Наукові записки. Сер.: Педагогіка і психологія. — Вінниця, 2001. — Вип.5. — С.145–150.
8. Dennison, J. D. University college – The Canadian Encyclopedia. Historical Foundation of Canada, 2003 Retrieved November, 2004 from.

Анотація

Стаття присвячена питанню функціонування системи багаторівневої педагогічної освіти в Канаді. Розкрито її структуру та специфіку освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, магістр, доктор. Охарактеризовано змістовий аспект професійної підготовки майбутніх учителів у Канаді в умовах багаторівневої педагогічної освіти. Проаналізовано можливості канадського досвіду використання навчальних програм підготовки учителів для української вищої школи.

Annotation

Article is devoted to the functioning of multilevel pedagogical education system in Canada. It's uncovers the structure and the specificity of the educational qualification: bachelor, magister and doctor. It describes fundamental aspects of the prospective teachers' professional training in conditions of multilevel pedagogical education in Canada. It analyses the possibility of using the Canadian experience over the educational programs in trainings for Ukrainian high school teachers.